

La Flauta Dolça (I)

Mètode d'Iniciació per a Infants

Francesca Galofré

amb la col·laboració d'Eulàlia Galofré

Associació de Mestres

Rosa Sensat

Llibre presentat al Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya per a la seva homologació, amb data 16 de febrer del 1995.

Il·lustracions: Pep Creus
Disseny coberta: Núria Hortal
Maquetació: DINSIC GRÀFIC
Santa Anna 10 E 3a
08002 Barcelona

Primera edició: juny 1984
Reimpressió: març 1985
Reimpressió: octubre 1985
Reimpressió: gener 1986
Segona edició revisada: octubre 1986
Reimpressió: setembre 1987
Reimpressió: juny 1988
Reimpressió: març 1989
Reimpressió: setembre 1989
Reimpressió: juny 1990
Reimpressió: abril 1991
Reimpressió: març 1992
Reimpressió: abril 1993
Reimpressió: maig 1994
Tercera edició revisada: juny 1995

© **Francesca Galofré, 1980**

© **Per aquesta edició: Associació de Mestres Rosa Sensat, 1980**
Còrsega, 271-pral. 08008 Barcelona

Imprès a: Romanyà - Valls
Verdaguer s/n. 08786 Capellades

Dipòsit Legal: B - 27.665 - 1995

ISBN: 84-89149-07-0

A tots els nostres alumnes

Agraïm als nostres mestres: Maria Blasco, M. Dolors Bonal, Roman Escalas, M. Teresa Giménez, Oriol Martorell i Ricard Pedrals l'haver llegit amb interès el manuscrit i les orientacions que n'hem rebut.

Una primera versió d'aquests materials va ser editada en la col·lecció Dossiers Rosa Sensat.
Així mateix, dins la mateixa col·lecció Dossiers Rosa Sensat, hi consten també dos volums d'aprofundiment d'aquest mètode de la flauta.

índex

Pòrtic	9
Propòsits del llibre	11
Breu història de la flauta dolça	13
Orientacions per als mestres.....	17
La flauta dolça (dibuix analític).....	25
Capítol 1 el la	27
el do'	28
el sol.....	30
el re'	34
Capítol 2 el si	36
fitxa-resum 1	38
Capítol 3 el mi	39
el re.....	41
el do.....	42
Capítol 4 recapitulació: re'- do'- si - la - sol	44
Capítol 5 el fa.....	46
Capítol 6 l'arpegi i l'escala de DoM.....	51
fitxa-resum 2	56
Capítol 7 el fa#	62
Capítol 8 el si♭.....	71
Taula de digitacions	80
Referències bibliogràfiques.....	81
Índex de referències.....	82

Propòsits del llibre

L'ensenyament de la flauta dolça ha tingut al nostre país, els últims 30 anys, una àmplia difusió que, iniciada en el camp de la música amateur, s'ha desenvolupat de tal forma que ha arribat a ésser present a les escoles d' E.G.B. –actualment Primàries i Secundàries–, a centres i entitats culturals o artístiques en la seva secció dedicada a l'ensenyament de la música, a les corals infantils amb secció instrumental, a centres d'esplai, etc. Fins i tot ha arribat a integrar-se formalment als conservatoris elementals (escoles de música), als conservatoris professionals i als superiors.

El present recull no pretén res més que ser una eina útil als professors de flauta dolça de les escoles elementals de música, –i també, naturalment, als seus alumnes– perquè puguin realitzar un treball acurat i, sobretot, ben graduat, tan necessari per a l'infant quan s'inicia en l'estudi d'aquest o qualsevol altre instrument.

L'infant que, en una situació ideal, haurà començat la seva educació musical al parvulari i els primers anys de l'escola primària, ja sigui a la mateixa escola, d'una forma força desenvolupada, ja sigui a l'escola de música, de forma més específica, podrà tenir el primer contacte amb l'instrument lliurement escollit (amb la discreta vetlla de pares i mestres) i serà el moment en què podrem utilitzar aquest llibre de flauta dolça.

Recomanem que, quan es vulgui utilitzar aquest llibre a la classe d'instrument, i sempre després d'un treball previ de contacte amb l'instrument –com ja ha estat explicat en l'apartat «Orientacions per als mestres»–, els nens ja tinguin un nivell suficient de lectura i escriptura musical que els permeti fer una lectura àgil des del primer exercici del llibre.

Un bon aprenentatge de lectura instrumental –que no de tècnica ni d'interpretació, elements que venen donats per altres camins i de la mà del mestre– ha d'anar precedit d'un bon aprenentatge de lectura musical. Malament tocarem allò que no sabem cantar, encara que sigui mentalment.

Creiem que aquest llibre també pot ser una eina útil a les escoles Primàries –com hem pogut constatar des de la publicació de la primera edició d'aquest llibre, l'any 84– per als infants de 3r i 4rt curs de Primària i nivells superiors.

El mateix podríem dir per a altres centres o entitats que tinguin una secció dedicada a l'educació musical on sigui present l'ensenyament de la flauta dolça.

Desembre 1994

Breu Història de la Flauta Dolça

La flauta dolça és un instrument molt antic. Sembla ser, segons explica Curt Sachs en el seu llibre *Historia Universal de los instrumentos musicales*¹, que ja existia a la prehistòria i que l'home primitiu la utilitzava juntament amb els corns, cargols de mar, amb els instruments de percussió (que eren molts) i amb l'arc de caça, suposat predecessor dels instruments de corda. Generalment eren fetes, les flautes, amb un os foradat o amb fang.

Hom ha trobat restes de flautes prehistòriques, neolítiques i de l'Època Antiga dintre de tombes; gràcies, segurament, al fet que l'home antic atribuïa a aquest instrument poders màgics de resurrecció, de vida i de fertilitat.

Fent un gran salt històric i situant-nos ara ja a l'Edat Mitjana, aquest instrument prengué importància sobretot a l'Europa feudal. Eren fetes de fusta, amb el tub cilíndric i d'una sola peça (l'embocadura no es podia separar del tub), normalment amb set forats al davant i un al darrera. Era un dels instruments habituals dels joglars i ministrils, juntament amb laüts, psalteris, rebecs, lires, violes i altres de percussió diversa (panderos, panderetes, cascavells, etc.).

Era el moment de l'art romànic, del desenvolupament de les llengües romàniques cultivades pels trobadors –nobles poetes de la llengua d'oc–; aleshores la música instrumental era pràcticament inexistent. D'una manera habitual, els instruments servien per acompanyar les composicions vocals (ja fossin de tipus lírico-profà o religiós).

Aquesta situació es perllongà durant el gòtic i no començà a ser modificada fins a l'aparició de l'Ars Nova amb Guillaume de Machault i altres músics flamencs.

Arribats al «Quattrocento» italià i paral·lelament al desenvolupament de l'humanisme i el mecenatge dels nobles prínceps renaixentistes (els Medici a Florència, els Sforza a Milà i altres), la música instrumental prengué, com tot l'art en general, una nova dimensió.

De mica en mica, els instruments deixaren d'acompanyar les veus per a interpretar música de dansa als palaus dels monarques autoritaris, de la noblesa i de la gran burgesia novella establerta als centres urbans.

Aquest fou un fort estímul per a la construcció d'instruments.

Normalment, cada instrument pertanyia a una família de, com a mínim, quatre instruments; fet que responia a l'exigència de les diferents tessitures de les veus de les composicions polifòniques.

En la família de la flauta dolça, podem constatar l'existència dels següents membres: la flauta soprano (*treble*), d'uns 30 cm de longitud i amb el do4 per nota més greu; la flauta contralt (*alt*), d'uns 42 cm de longitud i amb el fa3 per nota més greu; la flauta tenor, d'uns 60 cm de longitud i el do3 per nota més greu; i la flauta baixa (*bass*), d'uns 150 cm de longitud i el fa2 per nota més greu. A vegades, també era usada la flauta contrabaixa (*double bass*) d'uns 200 cm de longitud i el do2 per nota més greu.

Orientacions per als mestres

Col·locació del cos

Si volem aconseguir una bona execució, lleugera i sense entrebancs, caldrà vetllar per una bona postura del cos, ben relaxada i que ens permeti utilitzar correctament només els músculs necessaris.

Si toquem asseguts, caldrà que els peus descansin a terra (mai col·locarem una cama sobre l'altra, posició que dificultaria d'entrada una bona respiració) i mantindrem el tronc ben dret sense recolzar-lo al respall de la cadira.

Els braços, els mantindrem lleugerament separats del cos, de forma que l'instrument formi un angle d'uns 45° respecte al pit.

Si toquem drets, procurarem posar els peus de manera que ens permeti mantenir un bon equilibri, per exemple lleugerament separats i un dels dos una mica avançat respecte a l'altre.

Col·locació dels punys, les mans i els dits

Caldrà evitar, com a la resta del cos, qualsevol contracció innecessària en aquests tres punts.

Al principi serà bo d'aclarir ben bé on va cada mà: l'esquerra a la part superior de l'instrument i la dreta a la inferior.

Els dits, lleugerament arquejats, taparan el forat corresponent amb el centre del capciró (no per la part de sota l'ungla) sense fer cap pressió excessiva.

Per ajudar a despertar la sensibilitat del cap dels dits i aconseguir així una correcta oclusió dels forats, podem fer exercicis, amb els ulls tancats, de resseguir els orificis amb els capcirons.

El dit petit de la mà esquerra, únic dit que no s'utilitzarà mai en aquest instrument, ha de quedar absolutament relaxat i a l'aire (sense recolzar-lo a la flauta, ja que si així ho féssim restaríem mobilitat als altres dits) a mercè dels moviments del quart dit de la mà esquerra.

Tècnica de respiració

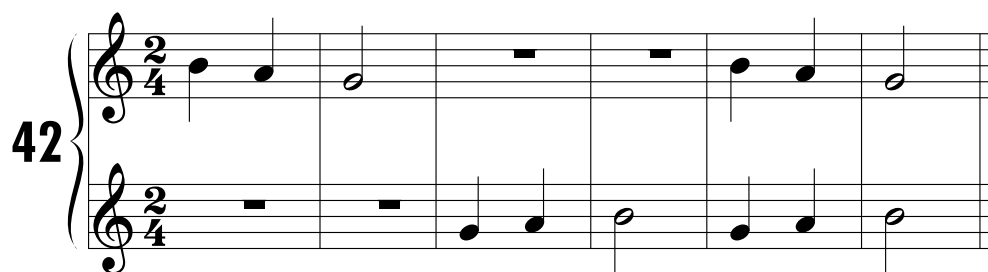
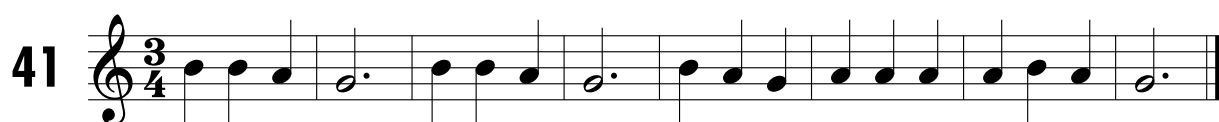
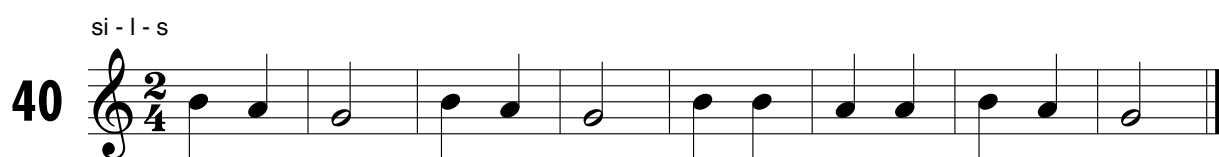
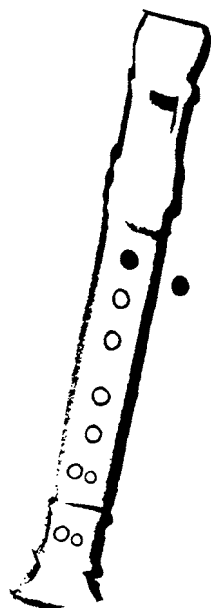
Amb la flauta dolça, com amb tots els instruments de vent, per a realitzar una correcta interpretació de qualsevol obra, cançó, fragment musical o frase –per senzilla que sigui– ens caldrà, en primer lloc, una bona tècnica de respiració. I no pot ser d'altra que la respiració diafragmàtica, anomenada així per la utilització del diafragma com a element regulador de l'emissió d'aire.

Per a realitzar correctament la respiració diafragmàtica, caldrà primerament buidar els pulmons tant com puguem, tot bufant enèrgicament, per produir així la necessitat d'una bona respiració profunda a més d'una descontracció dels òrgans de la respiració tan necessària al moment d'iniciar l'exercici.

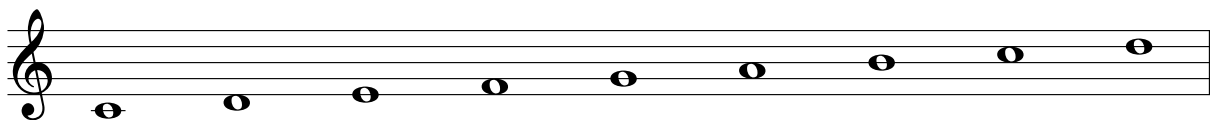
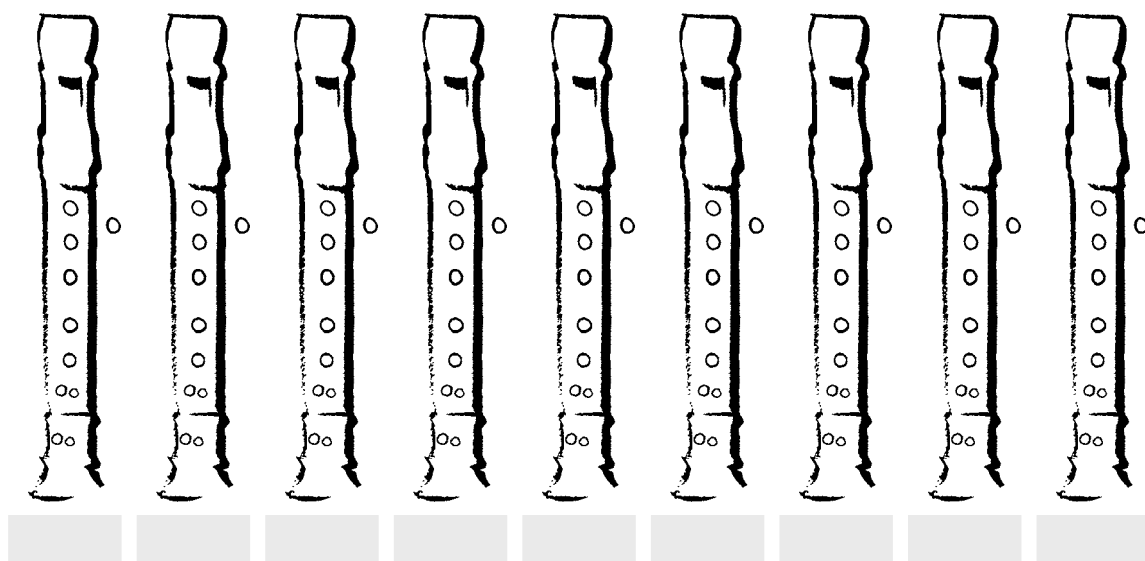
Índex de referències

Núm.	Títol	Autor/Ref.	Harm./Trad.	Pàg.
Capítol 1	1 a 4	l'autora (⊕)		27
	5 a 8	⊕		28
	9	⊕		29
	10	⊕		29
	11 El bon pa	pop.catalana		29
	12 Diàleg	⊕		29
	13	⊕		29
	14	⊕		29
	15 a 17	⊕		30
	18	⊕		31
	19 Cançó del picapedrer	pop.catalana		31
	20 Cantarella	⊕		31
	21 a 23	⊕		31
	24 Què li passa a l'ós?	Z.Kodály	tr: M.Martorell	32
	25	⊕		32
	26	⊕		32
	27 Diàleg	⊕		32
	28	⊕		33
	29	⊕		33
	30 Cànon	⊕		33
	31 a 33	⊕		34
	34 Cançó per fer bales de pedra	pop.catalana		34
	35 a 37	⊕		35
	38 les campanes de Salom	pop.catalana		35
Capítol 2	39	⊕		36
	40 a 43	⊕		36
	44 Melodia alemanya	pop.alemanya		37
	45 a 47	⊕		37
Capítol 3	48	⊕		39
	49 a 52	⊕		39
	53 Rac, rac	pop.catalana		40
	54	⊕		40
	55 a 58	⊕		41
	59	⊕		42
	60	⊕		42
	61 Cànon	⊕		42
	62	⊕		42
	63	⊕		43
	64	⊕		43
	65 Diàleg	⊕		43
Capítol 4	66 Antiga dansa alemanya	Alemanya		44
	67 la cigonya (fragment)	H.von Fallersleben		44
	68 El cucut i l'ase	K.F.Zelter		44
	69 Gavotte	M.Praetorius		45
	70	⊕		45
Capítol 5	71	⊕		46
	72	⊕		46
	73 Diàleg	⊕		46
	74 la pluja	E.S.Schneider		46
	75	⊕		47
	76	⊕		47
	77 Assegut a la vora de la mar	pop.danese		47
	78 Fés non,non	pop.francesa		47
	79 Mireu els ànecs	pop.alemanya		48
	80 Plou i fa sol	pop.catalana		48
	81 El bon Jacques	pop.francesa		48
	82 Quinze són quinze	pop.catalana		49
	83 Mailed (cançó de maig)	pop.alemanya		49
	84 Hop,hop,hop	pop.alemanya		49
	85 Heu sentit el rossinyol	cànon tradicional		49
	86	⊕		50
	87 Quan tres oques van al camp	pop.francesa/W.A.Mozart		50

Capítol 6	88	La lluna, la pruna	pop.catalana	50
	89	Cànon del rellotge	pop.alemanya	51
	90	La flor de la cantuta	pop.xilena	51
	91	Cànon	⊕	51
	92	Fanfàrria de trompeta	52
	93	El porc d'en Martí	pop.eslovaca	53
	94	Els ocells han arribat	pop.alemanya	53
	95	Déu vos guard	W.A.Mozart	53
	96	Vine bon company	Z.Kodály	54
	97	La guineueta	A.Auschütz	54
	98	Prop del foc al campament	Z.Kodály	55
	99	Tourdion	dansa francesa s.XVI.....	55
	100	L'escala de Do	⊕	58
	101	⊕	58
	102	Riure, riure	C.Bresguen	58
	103	Si no saps mai la lliçó	O.Gutwerger	58
	104	Al lliit!	W.Wehrli	58
	105	On vas Pere?	pop.francesa	59
	106	La pastoreta	pop.catalana	59
	107	El noi de la mare	pop.catalana	60
	108	El desembre congelat	pop.catalana	60
	109	Vers els cims quan ve l'estiu	pop.alemanya	61
Capítol 7	110	⊕	62
	111	⊕	62
	112	Visca la música	M.Praetorius	62
	113	⊕	62
	114	⊕	63
	115	Quan la nit ja torna	J.Ch.H.Rinck	63
	116	⊕	63
	117	⊕	63
	118	⊕	64
	119	La cigonya	H.von Fallersleben	64
	120	⊕	64
	121	El petit estel	pop.anglesa	65
	122	El molí	cànon popular	66
	123	La balalaika	pop.russa	66
	124	Esporuguit enrera	cànon popular austríac	66
	125	Was wolhn auf den Abend tun	1600	67
	126	Oze wieze woze	pop.holandesa	67
	127	Sonnez la dianne	L.Cherubini	68
	128	Quan jo sigui un ocell	pop.alemanya	68
	129	Trarà, el correu ja ve	pop.alemanya	69
	130	Cotillon	E.Ph.Chédévillè	69
Capítol 8	131	Zum,zum,zum	pop.alemanya	70
	132	⊕	71
	133	⊕	71
	134	⊕	71
	135	⊕	72
	136	Bells ulls	cànon anònim anglès	72
	137	Cànon	⊕	72
	138	Ve el bon temps	pop.hongaresa	72
	139	⊕	73
	140	L'estrella brilla	F.Dietrichs	73
	141	La campaneta i la campana	H.Bergese	73
	142	Vent fresc	pop.anglesa	74
	143	⊕	74
	144	Tinc un arbre amic	L.Bardos	74
	145	Minuet	J.J.Fux	75
	146	Gavotte	M.Praetorius	75
	147	El petit vailet	pop.catalana	76
	148	Escolteu els àngels canten	F.Mendelssohn	76
	149	Fra Martino	pop.italiana	77
	150	Què és aquest soroll?	pop.alemanya	77
	151	Tres i tres i tres	pop.hongaresa	78
	152	El cucut	pop.italiana	78
	153	Minuet	L.Mozart	79

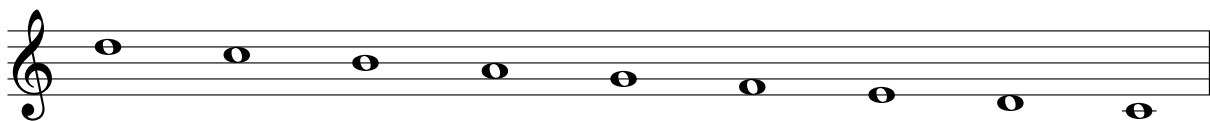
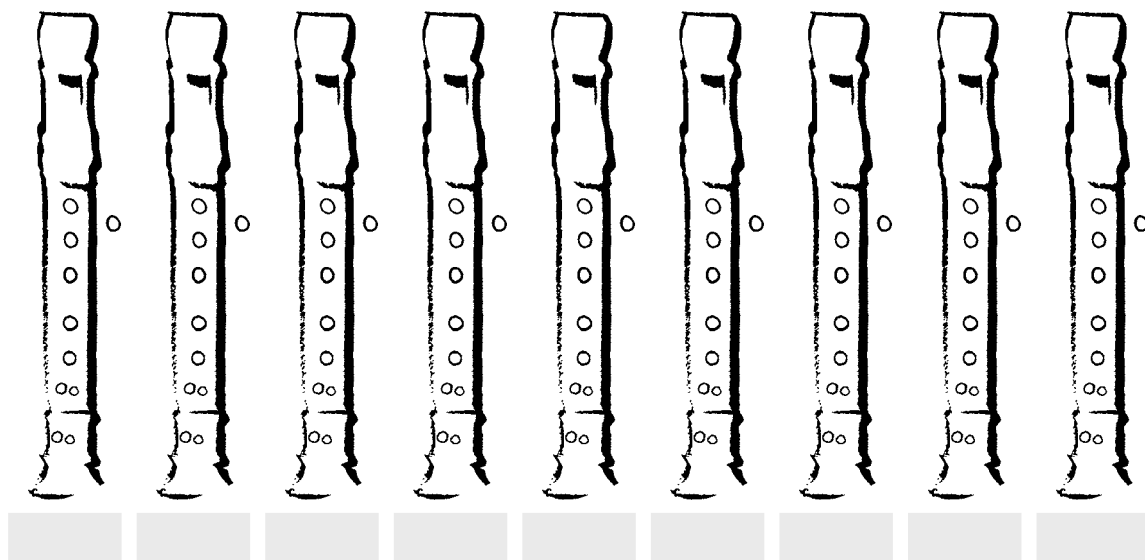

Escriu la digitació i el nom d'aquestes notes en ordre ascendent:

Sabries tocar-les totes seguides? Prova-ho.

Ara fes-ho en ordre descendent:

I així, sabries tocar-les totes seguides? Prova-ho també.

Vers els cims quan ve l'estiu

popular alemanya

109

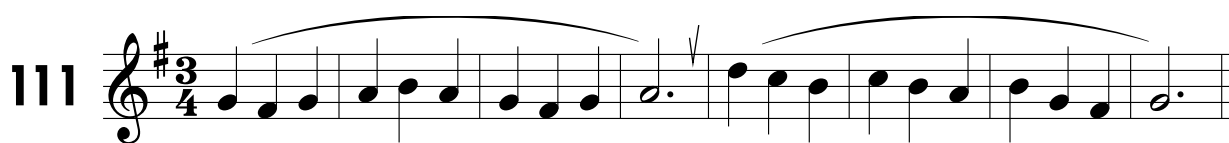
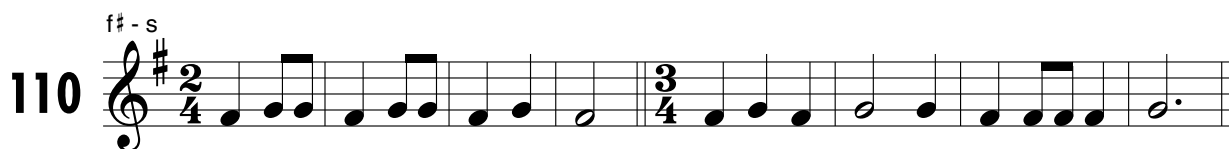
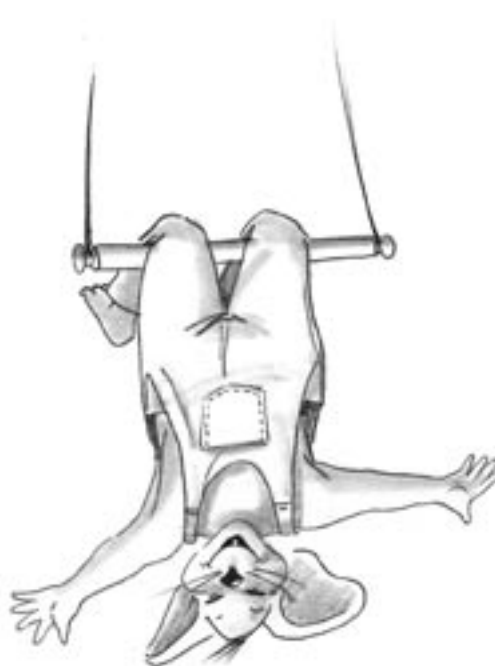
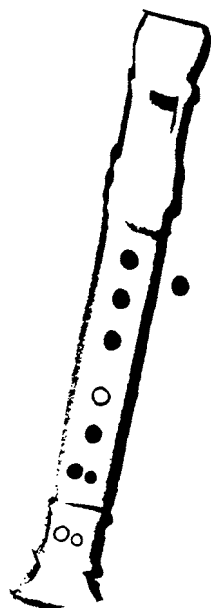
Vers els cims quan ve l'es- tiu, ho - la - hí, ho - la - hó. Pu - ja - rem amb pas ben viu,

ho - la - hí, la - hó. Tot can - tant jod - lers i can - çons,

ho - la - hí, ho - la - hó, por - tem cor - des

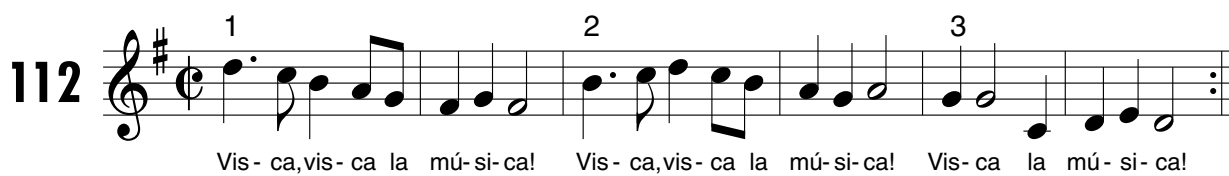
i pi - tons, ho - la - hí, la - hó.

Visca la música

M. Praetorius (1571 - 1621)

Zum, zum, zum

popular alemanya

131

Zum, zum, zum, brunz l'a - be - lla, zum!

Mai no pa - ra, mai no es can - sa, vo - la lluny, des - prés s'a - tan - sa.

Zum, zum, zum, brunz l'a - be - lla, zum!

